

Puolustusvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp): Asia on saapunut puolustusvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 01.11.2021.

Asiantuntijat

- yksikön johtaja, talousjohtaja Kristiina Olsson, puolustusministeriö
- suunnittelupäällikkö, kenraalimajuri Janne Jaakkola, Pääesikunta

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Puolustus- ja Ilmailuteollisuus PIA ry
- Maanpuolustuskoulutusyhdistys
- Reserviläisliitto ry
- Upseeriliitto ry
- Aliupseeriliitto ry
- Päälystöliitto ry
- Maanpuolustuksen Henkilökuntaliitto MPHL ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

(1) Puolustusministeriön pääluokan määrärahataso on noin 5,1 miljardia euroa vuonna 2022 (arvonlisävero mukaan lukien). Ensi vuonna, kuten myös kehyskaudella kokonaisuudessaan, ilma- ja merivoimien strategiset suorituskykyhankkeet kasvattavat merkittävästi budjettia. Valiokunta korostaa, että myös maavoimien materiaaliseen kehittämiseen tulee kiinnittää huomiota ilma- ja merivoimien jättihankkeiden ohella.

(2) Puolustuksen osuus bruttokansantuotteesta nousee SIPRI-kriteerein ensi vuonna lähes 2,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta. Valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden mukaan puolustushallinnon perusbudjetti on pysynyt ja pysyy myös tulevina vuosina samalla tasolla. Perusbudjetti

Valiokunnan lausunto PuVL 6/2021 vp

on kehyskaudella noin 2,6—2,7 miljardia euroa vuodessa. Kehyksen ulkopuolisia menoja (alv-menot) on vuosittain noin 600—700 miljoonaa euroa.

(3) Materiaalisen valmiuden ohella keskeisen tärkeä kysymys Puolustusvoimien suorituskyvyllä on riittävä ja osaava henkilöstö. Sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaympäristön muutoksesta johtuva sotilaallisen valmiuden tehostaminen ja uudet valmiudelliset järjestelyt toteutetaan samalla henkilöstöllä, jota käytetään varusmiesten ja reserviläisten kouluttamiseen. Valiokunnan näkemyksen mukaan puolustusvoimauudistuksen jälkeinen ajanjakso on konkreettisesti osoittanut, että Puolustusvoimien henkilöstömitoitus, 8 000 ammattisotilasta ja 4 000 siviiliä, ei vastaa Puolustusvoimien laajenevaa tehtäväkenttää. Hallitusohjelman henkilöstölisäykset tai määräaikaisten sopimussovitusten palkkaaminen eivät riitä vastaamaan Puolustusvoimien henkilöstöhaasteisiin. Valiokunta käsittelee henkilöstön riittävyyteen ja jaksamiseen liittyviä kysymyksiä tarkemmin puolustuselonteosta antamassaan mietinnössä myöhemmin tänä vuonna.

Kyberturvallisuus ja kyberpuolustus

(4) Yhteiskuntien digitalisoituessa on tärkeää varmistaa kybertoimintaympäristön turvallisuus. Valiokunta pitää tätä kriittisen tärkeänä tavoitteena tulevina vuosina. Kyberasioiden merkitys kansalliselle turvallisuudelle kasvaa koko ajan. Digitalisaatio, massadata, pilviteknologia, miehittämättömät ajoneuvot ja tekoäly mullistavat myös puolustussektoria. Ne myös vahvistavat siviiliteknologian merkitystä puolustusalalla.

(5) Valiokunta toi ulko- ja turvallisuuspoliittista selontekoa koskevassa lausunnossaan (PuVL 2/2021 vp) esiin, että Suomen tulisi määritellä kansallinen kybertila, jotta voidaan toteuttaa Suomen kybertilan koskemattomuuden valvonta ja torjunta. Kansallinen kybertila ei ole vain teknologinen toimintaympäristö, vaan merkittävällä tavalla turvallisuuspoliittinen toimintaympäristö. Suomessa merkittävin osa kriittisestä infrastruktuurista on yksityisessä ja osin monikansallisessa omistuksessa. Omistajilla on keskeinen vastuu kriittisen infrastruktuurin kyberturvallisuudesta. Valiokunta korostaa jokaisen ministeriön vastuuta vastata oman hallinnonalansa kyberturvallisuuden kehittämisestä. Valiokunta huomauttaa, että Puolustusvoimat vastaa lähtökohtaisesti vain omien ja muihin puolustuskykyyn suoraan vaikuttavien järjestelmien turvallisuudesta.

(6) Keskeisin haaste nykymallissa on valiokunnan mielestä toiminnan hajautuminen eri toimijoiden vastuulle. Suomeen perustettiin vuonna 2014 Kyberturvallisuuskeskus, joka nykyään toimii Liikenne- ja viestintäviraston alaisena viranomaisena tehtävinään kehittää ja valvoa viestintäverkkojen ja -palvelujen toimintavarmuutta ja turvallisuutta sekä ylläpitää kansallista kyberturvallisuuden tilannekuvaa. Suomessa eri hallinnonalojen välinen yhteistyö kyberturvallisuudessa on liian vähäistä, ja esimerkiksi Kyberturvallisuuskeskuksen mahdollisuudet vaikuttaa eri hallinnonalojen kyberturvatoimiin ovat rajalliset. Valiokunta totesi utp-lausunnossaan, että Suomeen tarvitaan vahva kansallinen kyberturvallisuuden strateginen johtamismalli ja -ohjelma, joka tukee kyberturvallisuuden kokonaisvaltaista kehittämistä ja laajamittaisten häiriötilanteiden hallintaa.

(7) Puolustusvoimat vastaa Suomen sotilaallisesta kyberpuolustuksesta osana kansallista kyberturvallisuutta. Puolustusvoimat myös tarvittaessa tukee virka-apuperusteisesti muita viranomaisia. Puolustusvoimat on kehittänyt sotilaallista kyberpuolustusta merkittävästi vuoden 2013

Valiokunnan lausunto PuVL 6/2021 vp

kyberturvallisuusstrategiasta lähtien. Puolustusvoimat on julkisesti tiedottanut, että se investoi kyberpuolustukseen noin 200 miljoonaa euroa ja 200 henkilöä 10 vuoden kuluessa 2020-luvulla. Painopiste on kehittämissä alkuvuosina. Osittain tämä liittyy uuteen tiedustelulakiin, josta aiheutuu Puolustusvoimille lisätehtäviä. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että Puolustusvoimat pystyy nykyistä paremmin hyödyntämään sen merkittävän osaajapotentiaalin, joka varusmiehillä on kyberasioissa.

Puolustusvoimien kiinteistömenot

(8) Kiinteistömenojen arvioidaan olevan ensi vuonna noin 269 miljoonaa euroa eli noin 1/10 koko puolustusbudjetista (ilman strategisia suorituskykyhankkeita). Marinin hallituksen ohjelmassa linjattiin siitä, että puolustushallinnon kiinteistöjärjestelmää kehitetään palvelemaan puolustushallinnon tarpeita aiempaa paremmin. Senaatti-kiinteistöille perustettiin tytäriiikelaitos Puolustuskiinteistöt, joka vastaa puolustushallinnon erityistarpeista muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Tavoitteena on vähentää toimitilakustannusten nousua.

(9) Puolustusvaliokunnan hallituksen esityksestä antamassa mietinnössä (PuVM 2/2020 vp) arvioidaan tarkemmin hankkeen tavoitteita ja uudistukselle asetettujen reunaehtojen toteuttamista. Valiokunta korostaa, että keskeisin reunaehto kustannusten osalta on sen varmistaminen, etteivät kiinteistömenot tule ylittämään 11 prosenttia koko puolustusbudjetista. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan hankkeen jalkauttaminen on lähtenyt hyvin liikkeelle. Puolustuskiinteistöjen perustamisen kautta Puolustusvoimilla on aiempaa paremmin mahdollisuus arvioida, mitä tiloja se tarvitsee toimintaansa ja mistä tiloista voidaan ehkä luopua. Valiokunta toteaa, että hallitus antaa Senaatti-kiinteistöistä, sen tytäriiikelaitos Puolustuskiinteistöistä sekä koko Senaatti-konsernista vuoden 2022 syysistuntokauden alkuun mennessä kokonaisvaltaisen selonteon.

Sotilaallisen kriisinhallinnan veteraanien kuntoutus ja henkinen tuki

(10) Erityisesti Afganistanin kokemukset vaikuttivat vahvasti siihen, että Suomessa ryhdyttiin kehittämään kriisinhallintahenkilöstön ja -veteraanien terveydenhoitoa ja psyykkistä tukea 2010-luvun alkuvuosina. Puolustushallinnon omaa kriisinhallintahenkilöstön ja -veteraanien tukea ohjaa puolustusministeriön laatima kansallinen kriisinhallinnan veteraaniohjelma. Ensimmäinen ohjelma laadittiin vuonna 2013, ja tällä hetkellä on meneillään kolmas ohjelmakausi.

(11) Valiokunnan saaman selvityksen mukaan puolustusministeriö on kuluvana vuonna pystynyt kohdentamaan Maanpuolustuskoulutusyhdistykseltä — koronan vaikuttaessa sen toimintaan — käyttämättä jääneitä tukirahoja Rauhanturvaajaliitolle sotilaallisen kriisinhallinnan veteraanien kuntoutukseen ja tukemiseen noin 56 000 euroa. Ensi vuonna puolustusministeriön tuki olisi 120 000 euroa. Valiokunta pitää tätä suunniteltua tukea erittäin hyvänä ja tarpeellisena mutta yhtyy siihen näkemykseen, että lähtökohtaisesti tällaiset tukitoimet kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle. Valiokunta kehottaa puolustusministeriötä jatkamaan valtio-neuvostotasolla keskusteluja siitä, miten rahoituksen jatko saadaan varmistettua.

Valiokunnan lausunto PuVL 6/2021 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Puolustusvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 20.10.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Ilkka Kanerva kok
jäsen Anders Adlercreutz r
jäsen Atte Harjanne vihr
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Eeva Kalli kesk
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Jukka Kopra kok
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Markus Mustajärvi vas
jäsen Juha Mäenpää ps
jäsen Veijo Niemi ps
jäsen Erkki Tuomioja sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Heikki Savola